

Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk

nr. 12, jaargang 9, december 2009

Uitgave: 8 PSO's en NvD. Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@soobbozh.nl

Van de redactie

Welke impact gaat die “kerstboom met kluit” van de Projectgroep van **Bart Drenth**, de *basale voorziening* met een centrale catalogus voor OB'en, UB'en en KB (“connectie met de collectie”), hebben op de branche van openbare bibliotheken? Wat wil de branche met de kerstballen en wat draagt OCW er nog aan bij? Wat zit er precies in dat *basisscenario* (instapmodel, startmodel, rompmoedel, waakvlammodel?) en hoeveel geld moet de branche er bijleggen om verder te komen met *groeiszenario's*? Deze vragen, die ik het laatste half jaar een aantal keren heb gesteld, zijn, ook nu we onder de kerstboom van 2009 zitten, nog niet beantwoord.

Ook de vraag welke concrete besparingsmogelijkheden (op gebied van automatiseringssystemen, collectiebeleid en logistiek) er op welke termijn zijn is nog niet beantwoord, hoewel de Projectgroep heeft aangegeven dat er flink bespaard kan worden.

We hebben nu een “collectieve agenda” van meerdere organisaties. VNG, IPO en OCW hebben het Bibliotheekcharter ondertekend. Maar zoals de discussies over de contributie-regeling voor de nieuwe Brancheorganisatie lieten zien: bijdragen van bibliotheken voor groeiszenario's zijn niet zo maar te regelen.

Het is kerst, ik ben kritisch, maar ook een vriend van iedereen die mooie dingen doet voor het openbare bibliotheekwerk.

Vol goede moed, maar niet zonder twijfels, ga ik met de Nieuwsbrief 2010 in. Ook volgend jaar weer geheel zonder *sandwichformule*. Wie zich wil amuseren gaat maar ergens anders heen, de mogelijkheden zijn talloos. Wie zich wil informeren, blijft gewoon de Nieuwsbrief lezen. Na elke vernieuwing komt er weer nieuwe vernieuwing en soms is de vernieuwing gewoon oud nieuws in een nieuw jasje. Ik wens u voor 2010 langdurige, structurele verbeteringen toe.

Wim Keizer,
23 december 2009

Stichting Bibliotheek.nl van en voor bibliotheekbranche

De Stichting Bibliotheek.nl, waarvan **Peter van Eijk** de bouwheer is, gaat met universiteitsbibliotheken (UB'en) en de Koninklijke Bibliotheek (KB) (samen UKB) werken aan de Nederlandse Bibliotheek Catalogus (NBC). Hogeschoolbibliotheken kunnen aanhaken. Op 3 november is de VOB toegetreden tot het GII-consortium (Gemeenschappelijke Informatie-infrastructuur) van UKB en WSF, waardoor de branche van openbare bibliotheken er nu helemaal bij betrokken is. Peter meldde dat op 17 december in de VOB/WOB-vergadering in toelichting op een vergaderstuk over de nieuwe Stichting Bibliotheek.nl.

Op 18 november zijn de Stichtingen Bibliotheek.nl en Sectorinstituut formeel opgericht. Het Sectorinstituut begint met **Bart Drenth** als directeur ad interim. De werving voor een directeur is gestart. (Ook voor een directeur voor de nieuwe Brancheorganisatie, te vormen uit fusie van de rest-VOB en de WOB, is de werving gestart).

Vervolg evaluatie

Wat het vervolg op de evaluatie van de bestaande digitale diensten en producten betreft, wil Peter van Eijk bij het Sectorinstituut de volgende bedragen aanvragen:

- De G!ds	1.200.000
- Opvolger AI@din	400.000
- Integratie Literatuur/Leesplein	400.000
- Zoeken en aanvragen	400.000
- Schoolbieb	1.000.000
- Mediawijsheid	750.000
- Laboratoriumfunctie	400.000
- Nationale campagne	1.500.000
<i>Totaal:</i>	<i>6.050.000</i>

NBC en CCOB

Naar aanleiding van zijn mededeling over de Nederlandse Bibliotheek Catalogus merkte **Sjaak Driessen** (Bblthk Wageningen) op bij de NvD-vergadering op 15 december een

verhaal van **Henk Das** van NBD/Biblion te hebben gehoord over de *Centrale Catalogus voor Openbare Bibliotheken (CCOB)*. Hij zou graag zien dat dit initiatief wordt gekoppeld aan de plannen van Bibliotheek.nl.

Peter van Eijk antwoordde dat de Stichting Bibliotheek.nl een facilitaire eenheid "van en voor de openbare bibliotheken" is. Bepalend voor de invulling is de collectieve agenda voor de toekomst. "We moeten met iedereen samenwerken. Morgen maak ik een afspraak met Henk Das."

Donkere wolken, been bijtrekken

In zijn inleidende praatje zei Peter te beseffen dat er donkere wolken van bezuinigingen op het openbare bibliotheekwerk afkomen. En dat wat er op digitaal gebied gebeurt, slechts het bijtrekken van een been is. Als het klaar is, zal het publiek geen groot applaus geven, want elders is al gewoon wat de bibliotheekbranche nog moet bieden. Hij zei dat wel nieuw voor hem was wat in de brief van minister Plasterk van 15 december aan de Tweede Kamer staat: "Verder is een doorbraak bereikt bij de ontschotting van de bibliotheeksector: de openbare bibliotheeksector treedt toe tot de zogenaamde Gemeenschappelijke Informatie-infrastructuur (GII). Hierdoor zullen de KB, de universiteitsbibliotheken en de openbare bibliotheken met hetzelfde systeem voor catalogiseren, zoeken en interbibliothecair leenverkeer gaan werken."

Geïntegreerde aanpak

Peter benadrukte nog steeds het belang van een geïntegreerde aanpak van HRM, ICT en marketing waar hij in zijn VOB-periode mee begonnen was. Hij wees bij HRM op het traject organisatieontwikkeling van de VOB (de Goudklompjes, met het enthousiasme van de 24 teams), op de *Library School* (met een eerste lichting "kwartiermakers") en op de masterclass Biebsearch (training van de OBD, die al overtekend is).

Bij marketing noemde hij het nieuwe beeldmerk, de jeugdsegmentatie, klantonderzoek en de subsidies van minister Plasterk aan de formuleorganisatie ("Bibliotheek Nederland"), Biebsearch (Zwolle, OBD) en Boek1boek (Heerlen).

Bij ICT zei hij dat er een prototype van "Mijnbibliotheek.nl" wordt uitgewerkt en dat er voor een bedrag van € 6 miljoen op www.aanbestedingskalender.nl is gepubliceerd (zie volgende bericht).

Aankondigingen opdrachten Sectorinstituut; aanbesteding

Op de website met opdracht aankondigingen, www.aanbestedingskalender.nl, staan vijf opdracht aankondigingen van de Stichting Sectorinstituut Openbare Bibliotheken, te weten:

- *ICT-dienstverlening voor het ontwerp en de bouw van een Nederlandse Bibliotheek Catalogus (NBC)* (gepubliceerd 15 december 2009, aanbesteding op 8 februari 2010);
- *Het centraal beschikbaar stellen van bezitsregistratie* (gepubliceerd 15 december 2009, aanbesteding op 8 februari 2010);
- *Payment Service Provider en Financiële administratie* (gepubliceerd 15 december 2009, aanbesteding op 9 februari 2010);
- *White Label Website Infrastructuur* (gepubliceerd 15 december 2009, aanbesteding op 9 februari 2010);
- *Ontwerp, bouw en beheer Widget Store* (gepubliceerd 15 december 2009, aanbesteding op 9 februari 2010).

Dit is te vinden door in het zoekvenster het woord *Sectorinstituut* in te tikken en als periode een termijn te kiezen waarin 15 december 2009 valt.

Volgens **Peter van Eijk** (17 december in de VOB/WOB-ledenvergadering) gaat het om een bedrag van € 6 miljoen.

De website van de Projectgroep, www.projectgroepbibliotheekinnovatie.nl, verwijst naar de Aanbestedingskalender. De Projectgroep publiceert zelf twee documenten waar in de aanbestedingsdocumenten naar verwezen wordt, n.l.:

- **Een synopsis vooronderzoeken van programmalijn 1, digitale infrastructuur (10 pagina's);**
- **Referentiearchitectuur Digitale Bibliotheek (57 pagina's).**

(aanbevolen voor de liefhebbers: zie:

<http://www.projectgroepbibliotheekinnovatie.nl/?p=250> – wk).

Subsidietoekenningen; bijna € 2 miljoen voor Bibliotheek als formuleorganisatie

Op 30 november 2009 publiceerde OCW op zijn website lijstjes van projecten die voor subsidie in aanmerking waren gekomen en

projectaanvragen die waren afgewezen. Van de € 7,5 miljoen die uit het OCW-innovatiegeld van € 19 miljoen voor projecten beschikbaar was, is bijna € 2 miljoen toegekend aan de tien bibliotheekdirecteuren die het plan voor een formuleorganisatie ("Bibliotheek Nederland") met een zachte franchise-formule hebben gepubliceerd (zie Nieuwsbrief oktober). Penvoerder was de Bibliotheek Utrecht, maar aangezien **Hans van Soelen** een andere functie heeft gekregen binnen de gemeente Utrecht, neemt **Thijs Torremans** (Bibliotheek Eindhoven) het ten dele van Hans over.

Inmiddels hebben zich meer directeuren bij het initiatief aangesloten. De link met de nieuwe Brancheorganisatie zal gevormd worden door de *commissie marketing en promotie*, zo meldde VOB-voorzitter **Erik Jurgens** op 17 december.

Ruim € 1 miljoen ging naar Schunck (waar de Bibliotheek Heerlen, in het Glaspaleis aldaar) deel van uitmaakt, voor het project *Boek1boek*, gericht op het primaire onderwijs.

Andere bedragen boven 5 ton:

- Bibliotheek Deventer: € 581.450 voor de ontwikkeling van standaardwebmodules voor het gebruik in lokale websites;
- Biblionet Groningen: € 699.444 voor een gemeenschappelijk datamodel in het project "kristallisatiepunt datawarehouse";
- Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL): € 607.500 voor uitbreiding van het aanbod met ca. 1250 romans.

Zie verder:

<http://www.minocw.nl/actueel/nieuws/36058/75miljoenvoordigitalebibliotheken.html>

Brief OCW: geen innovatiecentra, maar netwerken

Er hoeft niet meer gespeculeerd te worden over "een innovatiecentrum" in Deventer, want er komen helemaal geen innovatiecentra. Dat schrijft minister **Ronald Plasterk** in een brief van 15 december aan de Tweede Kamer. In de brief zet hij uiteen hoe de stand van zaken rond de bibliotheekvernieuwing is en verwijst hij ook naar het Bibliotheekcharter (dat 17 december ondertekend is; zie bericht verderop).

In het bestuurlijk akkoord van december 2008 was al opgenomen dat er in plaats van innovatiecentra vooralsnog expertnetwerken

(met een aanspreekpunt) zullen komen. De minister maakt dit nu definitief. Hij schrijft dat hij op basis van het advies van de Regiegroep tot dit nieuwe inzicht is gekomen. "De regiegroep is tot de conclusie gekomen dat de aanpak via dergelijke centra een groot risico op verdere versnippering binnen een toch al sterk gedecentraliseerde sector in zich draagt. Verder is de regiegroep van mening dat netwerken uitstekend de innovatiefunctie kunnen vervullen. Vanuit die overwegingen heeft de regiegroep mij geadviseerd af te zien van deze innovatiecentra en in plaats daarvan te werken met netwerken."

De minister gaat het Sectorinstituut de opdracht geven in 2010 de inrichting van innovatienetwerken te organiseren, in samenwerking met de Brancheorganisatie en de PSO's.

€ 15,6 miljoen

De minister meldt dat hij voor 2010 op basis van een subsidieaanvraag-in-hoofdpijnen € 15,6 miljoen beschikbaar heeft gesteld aan het Sectorinstituut, waarvan € 9,7 miljoen bestemd is voor leesgehandicapten (blindenbibliotheekwerk). Dit betekent dat er € 5,9 miljoen is voor de overige besteltaken.

Voordrachten

Over de Stichting Bibliotheek.nl merkt de minister op dat het bestuur gaat bestaan uit leden op voordracht van het Sectorinstituut en van de Branchevereniging (ook het charter meldt dat). Hij wil de bestuurlijke inbedding vergroten door te komen tot een consortium waar ook andere "relevante partijen aan deelnemen, zoals de Koninklijke Bibliotheek en de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (www.dbnl.org)". Hij meldt uit de bibliotheekinnovatiegelden € 2 miljoen structureel beschikbaar te zullen stellen voor de kosten van de landelijke, technische infrastructuur.

Ontschotting

Zoals in het verslag over Bibliotheek.nl al is aangegeven, schrijft de minister ook: "Verder is een doorbraak bereikt bij de ontschotting van de bibliotheeksector: de openbare bibliotheeksector treedt toe tot de zogenaamde Gemeenschappelijke Informatie-infrastructuur (GII). Hierdoor zullen de KB, de universiteitsbibliotheken en de openbare bibliotheken met hetzelfde systeem voor

catalogiseren, zoeken en interbibliothecair leenverkeer gaan werken.”

Plasterk zegt verder dat hij van de Regiegroep een advies heeft ontvangen over het innovatieprogramma voor 2010.

Voor de hele tekst van de brief: zie [VOB-site](#).

Vraag over € 2 miljoen

Naar aanleiding van de passage in de brief dat er vanuit de enveloppe bibliotheek-innovatie *structureel* € 2 miljoen beschikbaar wordt gesteld voor de kosten van de landelijke technische infrastructuur heb ik gevraagd of dit betekent dat die € 2 miljoen niet uit het structurele bestelkostenbudget van € 5,9 miljoen (blindenbibliotheekwerk niet meegerekend) van het Sectorinstituut hoeft te komen (en dat dit hele budget dus voor andere bestelkosten beschikbaar is). Hoewel ik altijd heb begrepen dat enveloppegeld per definitie niet-structureel is en bestelkostenbudget structureel, antwoordde OCW dat de € 2 miljoen inderdaad uit de enveloppegelden wordt betaald en dat dit bedrag als structureel wordt beschouwd - wk.

Opinie openbaarheid Uitgezette vragen

Wim Keizer

Een lezer van de *Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk* merkte op het vreemd te vinden dat documenten die gaan over de besteding van *publiek* geld ten behoeve van de digitale *openbare* bibliotheek niet digitaal gepubliceerd worden of anderszins *gewoon openbaar* gemaakt worden. In een beetje digitale openbare bibliotheek zou je ze toch zo moeten kunnen vinden. Maar neen.

Ik ben het daar van harte mee eens en heb bij OCW en Projectgroep de volgende, nog niet beantwoorde vragen uitgezet:

1. Ik wil graag weten hoe het OCW-innovatiegeld (de € 19 miljoen van 2009) precies besteed is en wordt. Graag zie ik de *projectplannen en -begrotingen* die ten grondslag liggen aan de toekenningen van € 7,5 miljoen aan *subsidies* tegemoet, want het lijstje op de OCW-site is wel erg summier. OCW antwoordde dat het niet haar taak is deze projectplannen en -begrotingen te publiceren.

Uiteraard heb ik ook gevraagd om de lijst van *opdrachten* die de Projectgroep verstrekt heeft of gaat verstrekken (de besteding dus van de rest van de € 19 miljoen, minus de kosten van de Projectgroep zelf). *Welke opdrachten zijn er aan wie gegeven voor welke bedragen?* OCW antwoordde dat zo'n lijstje wellicht in januari komt. Verder wordt een deel (€ 6 miljoen) Europees aanbesteed (zie afzonderlijk bericht, hierboven).

2. Over de brief van minister Plasterk van 15 december aan de Tweede Kamer (zie hierboven) heb ik 2 vragen gesteld:
 - Op pagina 4, tweede alinea, staat: *“Verder is een doorbraak bereikt bij de ontschotting van de bibliotheeksector: de openbare bibliotheeksector treedt toe tot de zogenaamde Gemeenschappelijke Informatie-infrastructuur (GII). Hierdoor zullen de KB, de universiteitsbibliotheken en de openbare bibliotheken met hetzelfde systeem voor catalogiseren, zoeken en interbibliothecair leenverkeer gaan werken.”* Peter van Eijk (die 17 december bij de VOB/WOB-vergadering toelichting gaf op Bibliotheek.nl) zei dat dit *nieuw* voor hem is. Natuurlijk weet iedereen dat er gestreefd wordt naar een Nederlandse Bibliotheek Catalogus van OB'en, UB'en en KB, maar het was nog niet bekend dat er al gekozen is voor "hetzelfde systeem". Kan ik hier opheldering over krijgen?
 - Verder staat op pagina 5 in het midden, onder "Het innovatieprogramma 2010" dat de minister van de Regiegroep *een advies* heeft ontvangen over het Innovatieprogramma voor het jaar 2010. Ik zie dat advies graag toegemaild. Kan dat? OCW antwoordde dat het advies voorsnog intern voor de minister is.

Innovatiegelden 2010

De Regiegroep heeft minister Plasterk blijkens de brief van 15 december aan de Tweede Kamer (zie hierboven) geadviseerd over de inzet van de innovatiemiddelen voor 2010. Het gaat om € 18,5 miljoen. Zoals gemeld, wordt het advies door OCW nog niet geopenbaard. Uit tot nu toe gepubliceerde (in de brief en in het Bibliotheekcharter, zie verderop) en van Peter van Eijk verkregen infor-

matie over de Stichting Bibliotheek.nl kan afgeleid worden dat € 10 miljoen van de € 18,5 miljoen (waarschijnlijk) als volgt wordt aangewend:

- Digitale diensten en producten € 6 milj. (aanvraag Stichting Bibliotheek.nl)
- Bijdrage Stichting Bibliotheek.nl voor infrastructuur € 2 milj.
- Bestemd voor lokale en provinciale implementatie € 2 milj.

Het is nog niet duidelijk of er voor 2010 weer een regeling komt, waarbij een deel van het geld wordt aangewend via *subsidies* en een deel via *opdrachten*. Overigens moet bedacht worden dat een groot deel van het geld van 2009 in 2010 wordt uitgegeven. De € 7,5 miljoen voor projecten is pas toegekend op 30 november 2009 en mag tot 31 december 2010 worden besteed. En de aanbestedingen van het Sectorinstituut, voorbereid door de Projectgroep Bibliotheekinnovatie (voor een bedrag van € 6 miljoen uit 2009), vinden pas plaats in februari 2010.

NBD/Biblion en OCW: Gaat CCOB op in NBC?

Hoe verhoudt de toekomstige Nederlandse Bibliotheek Catalogus (NBC) van het gezamenlijke bezit van openbare bibliotheken (OB'en), universiteitsbibliotheken (UB'en) en Koninklijke Bibliotheek (KB) waar de Projectgroep Bibliotheekinnovatie aan werkt zich tot de Centrale Catalogus van Openbare Bibliotheken (CCOB) waar het branchebedrijf voor openbare bibliotheken NBD/Biblion mee bezig is?

Die vraag is nog niet definitief te beantwoorden, maar de laatste maand kwam er wel enig licht in de verschillende opties.

Tijdens een bijeenkomst over de toekomst van catalogi in Haarlem, op 9 december georganiseerd door ProBiblio, spraken **Fons Bouthoorn**, manager Media-aanbod van NBD/Biblion, en **Johan Stapel**, hoofd Catalogisering en Metadatabeheer van de KB en lid van de Advieswerkgroep GII (Gemeenschappelijke Informatie-infrastructuur). En een kleine week later had het Netwerk van Directeuren bij *Beeld en Geluid* te Hilversum hun hoogste bazen als spreker: **Henk Das** van NBD/Biblion en **Bas Savenije** van de KB. Al eerder was Bas met dezelfde presentatie ook spreker bij een bijeenkomst

van SOOB NH en BOZH op 10 november in Rotterdam.

Mooie wens

“Eén Collectie Nederland met één nationale catalogus van OB'en, UB'en en KB is een mooie wens. Maar het zijn wel drie min of meer gescheiden werelden, waar gebruikers verschillende eisen aan stellen. Hoe breng je die bij elkaar? De NBD heeft 40 jaar kennis over catalogusontwikkelingen in huis en loopt één op één met wat openbare bibliotheken wensen.” Dat zei Fons Bouthoorn 9 december tijdens de door ProBiblio georganiseerde catalogusbijeenkomst.

Geen bezwaar

Over de relatie van de CCOB met de NBC zei Fons dat het voor NBD/Biblion geen bezwaar is door te leveren aan de Nationale Centrale Catalogus (NCC) of de Gemeenschappelijke Geautomatiseerde Catalogus (GGC; thans door OCLC genoemd: *Gemeenschappelijk systeem voor catalogiseren en metadatamanagement in Nederland*). De inbreng van NBD/Biblion zou het werk aan de NBC zelfs kunnen versimpelen. Maar wensen van een OB-klant zijn wel anders dan wensen van een UB-klant, het onderscheid tussen de bibliotheektypen moet zichtbaar blijven. Openbare bibliotheken hebben meer en andere metadata nodig dan universiteitsbibliotheken.

Bijproduct

Fons begon zijn inleiding met te melden dat de CCOB eigenlijk een *bijproduct* is van het streven van NBD/Biblion de werkbelasting voor bibliotheken te verminderen door de integratie van logistieke en administratieve processen (boeken “plankklaar” leveren). De voordelen voor de bibliotheek zijn dat er altijd correcte en recente informatie is, de boeken “plankklaar” arriveren, de financiën gelijk zijn bijgewerkt en er géén meerkosten voor de bibliotheken zijn. Hij gaf een demonstratie van de CCOB, met catalogusinformatie van de bibliotheken Helmond-Peel en Bibliocenter (Weert en omgeving). NBD/Biblion legt dynamische koppelingen met de grote leveranciers van bibliotheek-automatiseringssystemen, zoals HKA (Bicat) en Infor (VUBIS). Daar is NBD/Biblion behoorlijk ver mee gevorderd. In het najaar van 2010 zal er zo veel ervaring zijn opgedaan dat de service breed kan worden aangeboden. Voor de CCOB wordt gewerkt met

Ex Libris, volgens Fons een systeem op wereldniveau waar ook veel UB'en gebruik van maken.

Ruimer aanbod, groter bereik

Johan Stapel liet 9 december zien hoe je vanuit de GGC-gegevens naar een Nationale Bibliotheek Catalogus (NBC) kunt komen, met een link naar *Worldcat*. Als de NBC wordt ingebed in Bibliotheek.nl en er ook nog digitale content aan wordt toegevoegd, is alle fysieke en digitale content van Nederlandse bibliotheken centraal ontsloten. De NBC kan interessant zijn voor vele doelgroepen. Volgens hem gelden als *conclusies* dat de bibliotheekinnovatie wordt versterkt door een gemeenschappelijke infrastructuur. De deelname van UKB, VOB, PSO's en WSF aan het GII-consortium geeft dat consortium een stevige basis richting OCLC. Een gezamenlijke catalogus van OB'en, UB'en en KB zorgt voor een ruimer aanbod en een groter bereik van de bibliotheken. De toegang tot de netwerkcollectie wordt verbeterd door de *Worldcat*-connectie van OCLC met Google. Hij zei wel dat een goede toegankelijkheid van digitale content om *ationale licenties* vraagt.

(Exact dezelfde conclusies stonden ook in de presentatie van **Peter van Eijk** op 17 december).

Interesse in aanbod UB'en en KB

Bas Savenije zei 15 december in de NvD-bijeenkomst dat er buiten het wetenschappelijk onderwijs (WO) veel interesse is in wat UB'en en de KB te bieden hebben, maar de gemiddelde Nederlander niet weet hoe hij daarbij moet komen. We moeten dus op weg naar een Nederlandse digitale bibliotheek met een nationaal informatieaanbod. Hij pleit voor een gezamenlijke backoffice voor digitale content, geïntegreerde zoekmogelijkheden en een nationale infrastructuur. Voor openbare bibliotheken betekent dit de integratie van het informatieaanbod in de landelijke structuur, met een helpdeskfunctie voor wetenschappelijke informatie. Voor de lokale profilering blijven de fysieke faciliteiten bestaan. Verschillen tussen de bibliotheektypen zitten straks volgens hem niet meer in de infrastructuur en nog maar in beperkte mate in de content. Wel in de kwaliteit van het bibliotheekpersoneel en de fysieke voorzieningen.

Praktisch, concreet, lage prijzen

Henk Das ging 15 december bij het NvD o.a. ook nader in op de CCOB. Eerst schetste hij wat NBD/Biblion is: een bedrijf, d.w.z. een praktische organisatie, gericht op concrete dienstverlening, van en voor bibliotheken; een branchebedrijf. De missie is: Het aan bibliotheken en andere marktpartijen leveren van hoogwaardige producten en diensten op het terrein van media, informatie en logistiek. De ambitie is om ook op innovatief gebied de beste onderneming te zijn met het tegen zo laag mogelijke prijzen leveren van producten en diensten voor onze klantenkring. En hij mopperde wat over nieuwe managers en organisatieadviseurs in het openbare bibliotheekwerk die onvoldoende zicht hebben op wat er allemaal al ontwikkeld wordt. NBD/Biblion wordt in het openbare bibliotheekwerk wel de "stille kracht" achter de schermen genoemd.

Wat zijn presentatie over de CCOB betreft, kwam die (uiteraard) grotendeels overeen met die van Fons Bouthoorn op 9 december. Landelijk opslaan van lokale holdings in het catalogussysteem is voor bibliotheken een noodzakelijke voorwaarde om mee te kunnen doen. Voor NBD/Biblion is het project al geslaagd als 70% meedoet en bij 100% deelname is er een centrale OB-catalogus op holdingniveau. Deze zal een belangrijke bouwsteen zijn voor de Collectie Nederland en *Worldcat*.

Sjaak Driessen (Bbltk Wageningen) constateerde dat OCW via de Projectgroep Bibliotheekinnovatie bezig is op basis van het rapport-Calff en dat het openbare bibliotheekwerk de regie kwijt is.

Verslag NvD-bijeenkomst

Zoals hierboven vermeld is, organiseerde het Netwerk van Directeuren 15 december in Beeld en Geluid te Hilversum een bijeenkomst. Die ging over "de nieuwe rol van de bibliotheek in de 21^e eeuw, met focus op informatietechnologie".

Sprekers waren **Bas Savenije**, directeur van de Koninklijke Bibliotheek (KB), **Slinger Jansen**, directeur/onderzoeker informatie-kunde aan de Universiteit Utrecht en directeur van Slinger BV, **Henk Das**, directeur van NBD/Biblion en **Annemieke de Jong**, adviseur van de directeur Kennis- en Informatiebeleid van Beeld en Geluid.

In dit nummer van de Nieuwsbrief was hierboven vast aandacht voor Bas Savenije en Henk Das. De rest komt in het volgende nummer.

VOB en WOB één bestuur; geen contributieregeling

De Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) en de Werkgeversvereniging Openbare Bibliotheken (WOB) hebben sinds 17 december één bestuur. De leden gingen in twee formeel gescheiden vergaderingen (in dezelfde zaal van het Jaarbeurscongrescentrum) akkoord met het voorstel van de beide besturen. Waar de leden niet akkoord mee gingen was het voorstel voor een nieuwe contributieregeling die in 2011 moet ingaan (voor 2010 is nog de optelsom van de bestaande regelingen voorzien). Namens een groep kleine bibliotheken uit Drenthe maakte **Lenie van der Werf** bezwaar. Maar ook **Hans van Velzen**, directeur van de grootste bibliotheek, vond het niet juist al een besluit te nemen, terwijl de fusie formeel nog moet plaatsvinden en de PSO's geen lid van de bestaande VOB zijn.

Als bestuursleden voor de nieuwe Brancheorganisatie (*Vereniging OBNL*, Openbare Bibliotheek Nederland?) werden gekozen:

- **Maja Casemier** (Cubiss);
- **Jos Debeij** (Bibliotheek Deventer);
- **Erik Jurgens** (voorzitter);
- **Marion Mertens** (Bibliotheek Hengelo);
- **Nanno Nanninga** (Bibliotheek Markie-zaat);
- **Charles Noordam** (Bibliotheek Den Haag);
- **Rob Pronk** (Biblionet Groningen);
- **Chris Wiersma** (Bibliotheek Almere).

Er is nog een negende zetel vrijgehouden voor iemand "van buiten".

Accentverschuiving

Wat de contributieregeling betreft, had het bestuur voorgesteld iets meer accent te leggen op het bedrag per inwoner en iets minder op het bedrag per fte. Hieronder naast elkaar het voorstel van oktober en december:

	Okt.	Dec.
BB'en:		
- Vaste voet	1.500	2.000
- Bedrag per inw.	0,04	0,05
- Bedrag per fte	135	100

PSO's:

- Vaste voet	1.500	20.000
- Bedrag per inw.	0,004	0,005
- Bedrag per fte	135	100

Overige leden:

- Vaste voet	"hoger"	0,1% begroting
- Bedrag per fte	135	100

Dit moet in 2011 1,8 miljoen opleveren. Voor 2012 was voorgesteld € 0,06 resp. 0,006 per inwoner. Samen met de andere bedragen levert dat € 2 miljoen op.

Te grote verhoging

Lenie van der Werf betoogde dat dit vergeleken met de huidige situatie een onacceptabele verhoging voor de kleine Drentse bibliotheken zou betekenen. Hans van Velzen zei een geïntegreerd voorstel te willen met de regeling voor het stemrecht (daar voorgesteld was dit te koppelen aan de contributie). Hans had berekend dat het nieuwe voorstel voor veel organisaties een verhoging betekent. Daar komt bij dat ingaand 2010 ook de PSO's gaan bijdragen. En "overige leden", zoals NBD/Biblion, kunnen volgens hem wel 1% betalen i.p.v. 0,1%. Dat laatste percentage vond hij onwaarschijnlijk laag. Aangezien de begroting 2010 (met de bestaande situatie van VOB en WOB) al € 1,7 miljoen oplevert, moet er in 2011 makkelijk € 1,8 miljoen gehaald kunnen worden. Voor hem alle reden om het even te houden zoals het is: simpel en eenvoudig.

Rob Pronk wees erop dat Biblionet Groningen en de Zeeuwse Bibliotheek zowel PSO als basisbibliotheek zijn en dat niet duidelijk is of ze in beide hoedanigheden gaan betalen. Bovendien merkte hij op dat de OBA ook een soort PSO is (met centrale diensten in deelgemeenten van Amsterdam en enkele gewone gemeenten buiten Amsterdam). Hij pleitte voor een *percentage van de subsidie*, zodat elk lid helemaal naar draagkracht meebetaalt. **Joep van Dijk** stelde voor dat het netwerkoverleg per provincie (PDO/PSO) er eerst naar kijkt. **Bouke Arends** (Rijnbrink Groep) verklaarde graag de € 100.000 die het voorstel Rijnbrink gaat kosten te zullen betalen. "Als we dit niet willen, dan wordt het helemaal niks met de Brancheorganisatie. Ondanks het feit dat er bezuinigingen aan komen, moeten we hier voor gaan."

Kwartiermaker **Frans Meijer** verklaarde dat het hem duidelijk is dat dit het meest gevoelige onderdeel van de vergadering is. Hij wees erop dat Hans van Velzen door het

bestaan van een maximumcontributie altijd veel stempunten voor relatief weinig contributie heeft gehad. Hij wenste het nieuwe bestuur veel succes met het vinden van een nieuwe regeling.

Jurgens zei het geen gek idee van Van Dijk te vinden dat het provinciale netwerkoverleg zich eerst gaat bezinnen. **Hans Portengen** (Bibliotheek Bollenstreek) zei zich in het voorstel te kunnen vinden en wilde dat er al een uitspraak komt, daar de bibliotheekbegrotingen 2011 al voor 1 april 2010 klaar moeten zijn. **Chris Wiersma** (Almere) wilde wel graag vast een meningspeiling over het bestuursvoorstel.

Jurgens besloot eerst aan de zaal te vragen of men wel of niet al wil stemmen over het voorstel. Uitslag: de meerderheid wilde nog geen stemming. Toen kwam de meningspeiling. Uitslag: de meerderheid vindt dat het voorstel wel in de goede richting zit. Het nieuwe bestuur zal het in 2010 aan de orde stellen, geïntegreerd met een regeling stemrecht.

Nieuwe Brancheorganisatie; Leden moet het nu zelf doen

“Besef wel dat er straks geen VOB-bureau meer is zoals we gewend waren. Het grote voorrecht om op anderen af te geven, is er niet meer. We zullen het nu helemaal zelf moeten doen, met de commissies. Er zijn daadkracht, inzet en initiatieven nodig.” Dat zei VOB-voorzitter **Erik Jurgens** 17 december in een inleiding bij de stand van zaken van de nieuwe Brancheorganisatie, zoals die na hem door kwartiermaker **Frans Meijer** belicht werd. Er komen commissies van leden voor *strategie en public affairs, marketing en promotie, werkgeverszaken en HRM* en de *Digitale Bibliotheek*. Jurgens meldde dat elke commissie secretariële ondersteuning vanuit het bureau zal krijgen, maar dat het daar ook wel bij blijft. “De leden moeten het zelf opbrengen, zelf doen, zelf met de ideeën komen. Ik leg dat echt bij u neer: u moet het zelf doen. Maar dat moet kunnen lukken. Er is veel creativiteit en daadkracht. Het is helemaal aan u.”

Veel werk verzet

Zowel Jurgens als Meijer meldden dat er heel veel werk verzet is (met veel juridisch gedoe) om de nieuwe stichtingen op te richten, ze

van subsidie te laten voorzien en het plaatsingsproces afgerond te krijgen. Naast Meijer heeft **Hans Veen** daar als waarnemend VOB-directeur een belangrijke rol in gehad. Het nieuwe bureau zal bestaan uit 8,5 fte voor de VOB-poot, naast het WOB-bureau van 3 fte dat in zijn geheel overgaat. Die 8,5 fte moeten dus de commissies ondersteunen.

Beeldmerk

Marijke van der Hoff (Bibliotheek Zuid-Holland Zuidoost) wees er op dat er in de VOB-vergadering nooit een formeel besluit is genomen over het nieuwe beeldmerk. Verder toonde zij zorg over het mogelijk verdwijnen van MOSAIC. Jurgens gaf haar gelijk dat er nooit over het beeldmerk beslist is. **Thijs Torreman** (Bibliotheek Eindhoven) zei dat het beeldmerk er al is en dat het de vraag is waar nog over beslist moet worden. Jurgens antwoordde dat het spontaan ontstaan is, dat je als bestuur zoiets niet kunt opleggen, maar dat er wel een probleem zou kunnen ontstaan als een deel van de leden het niet wil gebruiken. Wat MOSAIC betreft zei **Dirk Houtgraaf** dat het als klantsegmentatiesysteem gewoon blijft bestaan, gebruikt kan worden in de franchiseformule en gekoppeld kan worden aan klantendatabases.

Internationaal

Thijs Torreman sprak zijn zorg uit over het feit dat er in de Brancheorganisatie helemaal geen aandacht is voor internationale contacten. “Ik zie dat nergens en dat gaat een directeur er echt niet even bij doen.” Jurgens antwoordde dat het nieuwe bestuur er aandacht voor zal hebben en ervoor zal zorgen dat er ruimte voor komt in het bureau, hoewel er veel minder mogelijkheden zijn.

Functies gemist

Sjaak Driessen betoogde, zoals hij al eens eerder gedaan had, dat lokaal gezien cultuur en ontmoeting/debat de belangrijkste functies zijn, maar dat dit niet in het aandachtsgebied van het Sectorinstituut zit, daar OCW zich concentreert op informatie, educatie en lezen. Hij miste het echter ook bij de Brancheorganisatie, terwijl innovatie op de gebieden cultuur en ontmoeting/debat ook belangrijk is. Frans Meijer gaf toe dat Sjaak hier gelijk in heeft en verwees naar de nieuwe commissie Strategie. **Joep van Dijk** (Bibliotheek Breda) wees er op dat de twee genoemde functies wel in de certificering zitten.

Bibliotheekcharter regelt basispakket PSO's; vraag BB'en, via PDO'en, is basis

De IPO-inbreng voor het Bibliotheekcharter 2010-2012 m.b.t. een door de provincies te subsidiëren *basispakket* (zie Nieuwsbrief november) is overgenomen in de definitieve versie van het charter. Dat blijkt uit de publicatie van het op 17 december door vertegenwoordigers van IPO en VNG en minister **Ronald Plasterk** ondertekende, definitieve charter.

Het basispakket is:

- *de provinciale taken op het terrein van de digitale infrastructuur;*
- *de provinciale inspanningen ten behoeve van de landelijk ontwikkelde digitale producten en diensten;*
- *de provinciale innovatie van het collectiebeleid;*
- *de provinciale ondersteuning op HRM-gebied (incl. opleidingen en kwaliteitszorg);*
- *de provinciale ondersteuning op marketingterrein;*
- *de facilitaire taken die de infrastructuur van het provinciale netwerk vormen: fysiek: (vervoer over de weg), elektro-nisch: (datatransport via breedband-verbindingen).*

Over de verhouding tussen basisbibliotheken en PSO's zegt het charter: "De dienstverlening van de provinciale serviceorganisaties vindt plaats op basis van de vraag van de basisbibliotheken. Basis daarvoor is het bestaande provinciale directeurenoverleg (PDO). Dit krijgt een structurele en eenduidige vorm en is onderdeel van het functioneren van het provinciale netwerk."

Zwaartepuntcollectie

Als provinciale taak wordt ook genoemd: zorg dragen voor de beschikbaarheid van een zwaartepuntcollectie.

Afstemming PSO's

Over de PSO's wordt gezegd: "De ontwikkeling naar minder, maar sterkere serviceorganisaties wordt voortgezet. Dat maakt een kwalitatief betere ondersteuning en thematische specialisatie mogelijk. Provinciale serviceorganisaties stemmen hun activiteiten onderling af." Ook wordt bepaald dat provin-

cies in hun subsidievoorwaarden opnemen dat PSO's duidelijk onderscheid maken tussen publieke en private diensten, met een gescheiden financieel circuit. Ze worden geacht lid te zijn van de Branchevereniging.

Het charter zegt dat er middelen komen voor de lokale en provinciale implementatie van de landelijke digitale bibliotheek. Lokale bibliotheken kunnen in aanmerking komen voor technische ondersteuning bij de aanpassing van hun websites op basis van de nieuwe infrastructuur.

PSO's worden in staat gesteld gericht opleidingstrajecten te starten voor de lokale ondersteuning. Voor lokale en provinciale implementatie is in 2010 € 3,5 miljoen beschikbaar, waarvan € 1,5 miljoen nog van 2009 is en € 2 miljoen uit het innovatiebudget van 2010 komt.

Onderzoek financiën

Het charter benoemt alle nieuwe en bestaande instellingen en geeft weer wat hun rol is. Over de bekostiging van het openbare bibliotheekwerk wordt opgemerkt:

"Partijen onderzoeken in 2010 de huidige en toekomstige financiële structuur van het bibliotheekwerk op de verschillende overheidsniveaus. Het onderzoek brengt de bestaande financiële stromen in kaart en beschrijft op de verschillende overheidsniveaus de financiële effecten van het proces van bibliotheekinnovatie, zoals verschuiving van fysieke naar digitale diensten en certificering. Op basis van de resultaten van het onderzoek kunnen partijen afspraken maken over de financiële consequenties."

Aanpassing Wet

Het charter meldt ook dat er een aanpassing van de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid wordt voorbereid. "Daarin worden de functies van het bibliotheeknetwerk en het leenverkeer opnieuw gedefinieerd."

Collecties gezamenlijk

Over de collecties wordt opgemerkt: "Partijen beschouwen de gezamenlijke collecties van de Nederlandse openbare bibliotheken, provinciale serviceorganisaties, zwaartepuntbibliotheken als één collectie Nederland. Op termijn mogelijk uit te breiden met de universiteitsbibliotheken en de Koninklijke Bibliotheek. Deze gedachte is leidend bij het collectiebeleid en bij de inrichting van de fysieke en digitale infrastructuur."

Bijlage 1 laat zien dat de Stichting Bibliotheek.nl voor € 3,6 miljoen (voor content) wordt bekostigd door de branche (omslag € 0,22 per inwoner – waar de VOB-leden 17 december akkoord mee gingen) en voor € 2 miljoen (voor de technische infrastructuur) door OCW. Bijlage 2 legt een verantwoordelijkheidsverdeling voor het collectiebeleid vast.

Stichting Bibliotheek.nl

Het charter meldt dat de Stichting Bibliotheek.nl een bestuur van vijf leden krijgt: 2 op voordracht van het Sectorinstituut, 2 op voordracht van de Brancheorganisatie en een voorzitter op gezamenlijke voordracht van deze beide clubs.

Stichting Sectorinstituut

Over het Sectorinstituut meldt het charter dat de besteltaken zijn:

- Afstemming en coördinatie;
- Educatie;
- Informatie en reflectie;
- Instandhouding van een voorziening voor leesgehandicapten;
- Vertegenwoordiging en promotie van de sector.

En: “In het bijzonder: de ontwikkeling en realisatie van de digitale bibliotheek, de bevordering van de kwaliteitszorg en van een stelsel van certificering, de opbouw en samenhang van de collectie Nederland en het bevorderen van beroepsopleidingen.”

Stichting Certificering

Het charter zegt over de Stichting Certificering dat de structuur wordt aangepast aan de nieuwe verantwoordelijkheden van branche, gemeenten en rijksoverheid. Het bestuur zal bestaan uit 2 leden op voordracht van de VNG, 2 op voordracht van de Brancheorganisatie en 1 op voordracht van het Sectorinstituut. Als de PSO's worden gecertificeerd, zal er ook een vertegenwoordiging van “dit niveau” in het bestuur komen. (Overigens werd 17 december in de VOB-vergadering enige zorg uitgesproken. De huidige certificering berust op zelfevaluatie. Gewaarschuwd werd tegen bureaucrativering en tegen een soort van inspectie zoals in het onderwijs, ver van de praktijk afstaand.)

Voor de hele tekst: zie [VOB-site](#).

Afscheid van Jan-Ewout van der Putten als VOB-directeur

“Ik begrijp dat ik kwaliteiten heb. Vandaar dat er drie directeuren komen om mij op te volgen”. Aldus **Jan-Ewout van der Putten** in zijn slotwoord bij het afscheidssymposium op 11 december in Den Haag na alle lovende woorden aan zijn adres. Hij meldde niet verloren te zijn voor het openbare bibliotheekwerk, maar als senior-adviseur, gehuisvest bij ProBiblio, beschikbaar te blijven om van zijn kennis en ervaringen gebruik te kunnen maken. En over de rekening hoeft een afnemer zich geen zorgen te maken: die gaat grotendeels naar OCW.

Het afscheidssymposium ging over de *cross-over-literatuur*: de literatuur tussen kinderboeken en boeken voor volwassenen, bestemd voor jongvolwassenen (de *young adults*). Daar is meer aandacht voor nodig. Net zoals in de VS. Een boekhandelaar, een uitgever en een schrijver, respectievelijk **John Schrijnemakers** van de kinderboekenwinkel *Speelhoek* in Amersfoort, **Jean Christophe Boele van Hensbroek** van *Lemniscaat* en **Edward van de Vendel** kwamen met ideeën. Bijvoorbeeld een aparte prijs.

Als grote verdiensten van Jan-Ewout van der Putten kwamen naar voren de integratie van het blindenbibliotheekwerk (waar OCW jarenlang mee getobd heeft) in het openbare bibliotheekwerk en de nauwe samenwerking met de CPNB. Scheidend CPNB-directeur **Henk Kraima** getuigde ervan. Op 17 december werd bekend gemaakt dat Kraima per 1 juni 2010 wordt opgevolgd door **Eppo van Nispen**, thans nog directeur van DOK Delft.

Impressie

Goudklompjes: agenda voor de toekomst in uitvoering

Wim Keizer

Naast de *Agenda voor de toekomst* van de VOB (die nu omgezet wordt in een *collectieve agenda* van het Sectorinstituut, de Stichting Bibliotheek.nl en de nieuwe Brancheorganisatie – waarvan ik voorgesteld heb die te noemen *Vereniging OBNL*, afkorting van Openbare Bibliotheek Nederland – hebben we nu ook een *Agenda voor de*

toekomst in uitvoering. Dat is de ondertitel bij het boekje in Agendaformaat dat de VOB, voorzien van het nieuwe, niet democratisch vastgestelde beeldmerk, heeft uitgegeven met de vermelding van de resultaten van het traject *organisatieontwikkeling*, ofwel de Goudklompjes. Van 24 teams worden de Goudklompjes beschreven.

Van Nelle

Op 26 november konden belangstellenden er in de Van Nelle Ontwerpfabriek te Rotterdam kennis mee maken. Ik was één van die belangstellenden. Volgens de uitnodiging ging het om de *Eerste Nationale Dag van de Bibliotheekinnovatie*, maar de vraag is wel of alle 24 goudklompjes in de eerste plaats het management van de eigen bibliotheek ongeschonden zullen passeren en als dat al het geval is, of ze dan onderdeel zullen worden van de collectieve agenda van Sectorinstituut, Vereniging OBNI en Stichting Bibliotheek.nl.

Cultuuromslag

Het boekje zegt: "Deelname brengt een cultuuromslag te weeg, maar bovenal enthousiasme en energie: de wil om gezamenlijk de schouders er onder te zetten. De bedoeling van de Goudklompjes: klein en decentraal beginnen en geleidelijk opschalen naar een landelijke innovatiebeweging."

De meeste teams hebben voor inspiratie gekeken bij andere organisaties. "Directies en teams moesten wennen aan de autonomie voor de medewerkers en af en toe moesten projecten weer vlotgetrokken worden. Gaandeweg drong het besef door dat er zich iets veranderd had: in de werkwijze, in de omgangsvormen, in de inspiratie."

Bouwplaats

De Goudklompjeshal van de Van Nelle Fabriek maakte 26 november de indruk van een bouwplaats. Veel gele waarschuwingsborden, schrikhekken en veiligheidshelmen. Met teksten als "Eigen risico. U zou op geheel nieuwe gedachten kunnen komen". "Gebruik de kracht van de lach". Op tafels hier en daar goudklompen van verguld pakpapier. Of waren het oliebollen? Verspreid tussen de 24 stands waren koffie- en koekvoorzieningen en ook op de rest van de catering was niets aan te merken. Ik heb met veel collega's, oud-klasgenoten van de FMA en leden van de Projectgroep Bibliotheek-

innovatie (geen bijeenkomsten met kritische vrienden gepland op vrijdagen 27 november en 25 december) weer eens kunnen bijpraten en alleen daarom was de dag voor mij geslaagd.

Segmentatie

Wat de Goudklompjes zelf betreft, was mijn overheersende indruk dat veel aandacht is uitgegaan naar presentatie van collecties, inspelen op behoeften van doelgroepen door middel van segmentatiemodellen en verleiden van *klanten*. Ook het begrip retailmarketing kwam ik vaak tegen. Om de klant als koningin binnen te houden moet het altijd Koninginnedag zijn. En daarom moeten er ook meer aantrekkelijke jonge jongens in de bibliotheek, hoorde ik van dames van de Bibliotheek Utrecht. Een probleem was wel om de directie mee te krijgen. De bibliotheken van Rotterdam en Den Haag wilden *out-of-the-box-denken* bij de invulling van het containerbegrip mediawijsheid. Bijproduct: muren geslecht tussen deze twee grote stadsbibliotheken. Een ander team van deze twee bedacht het begrip *biebundel*: klanten laten kiezen welke diensten ze willen gebruiken en betalen. Bij ProBiblio wil een team *Lallapaloosa* werken aan "een omslag in de hele cultuur" door fysiek en digitaal tot betere uitwisseling van informatie te komen. Bibliotheek Vlissingen werkte met het project *Zenbibliotheek* aan een wiki voor interne kennisdeling en een bieblog voor externe communicatie.

Gouden Spijker

De "Gouden Spijker" van 2009 ging naar het team van Bibliotheek Helmond-Peel voor *Co-Creatie*. Interactieve sessies, *jobroulation* en een ontregelclub om overbodige regels voor klanten af te schaffen. VOB-vice-voorzitter **Gerard Reussink** reikte de prijs uit, maar vond dat er eigenlijk allemaal winnaars waren en dat de gouden spijker voor iedereen zou moeten zijn.

PSO's richten gezamenlijk *Stichting PSO Nederland* op

De Provinciale Service Organisaties (PSO's) hebben besloten nauw samen te werken om op die manier de openbare bibliotheken beter te ondersteunen. Onderdeel van deze samenwerking is de gezamenlijke oprichting

van de *Stichting PSO Nederland*. Dat is 22 december bekend gemaakt in een gezamenlijk persbericht van de PSO's.

De Stichting streeft na:

- Vormgeven van bibliotheekinnovatie;
- Ontwikkelen van diensten en producten;
- Implementeren en verkopen van producten en diensten.

De samenwerking houdt verder in dat de PSO's hun taken op elkaar afstemmen en gaan doen aan intensieve kennisuitwisseling.

Betrokken bij netwerken

Het persbericht zegt: "Alle PSO's zijn, zij het op verschillende manieren, nauw betrokken bij hun provinciale netwerken en behoren tot het publieke domein. Kerntaak van de PSO's is de ondersteuning van de basisbibliotheken in hun werkgebied.

De PSO's zijn van mening dat de uitvoering van hun kerntaak door intensieve samenwerking aanzienlijk versterkt wordt. Zij vinden dat hun mede door de provincies gesubsidiëerde kennis en vaardigheden zo effectief en efficiënt mogelijk ten goede moet komen aan de bibliotheken."

Langdurig en structureel

De PSO's melden verder: "De openbare bibliotheekwereld bevindt zich in een proces van grote veranderingen. De belangrijkste daarvan is de impact van de digitalisering van informatie op vele vormen van dienstverlening. Met tijdelijke extra middelen van de minister van OCW krijgt het antwoord van de bibliotheken op de digitalisering een extra impuls. De PSO's willen er aan bijdragen dat de tijdelijke impuls wordt omgezet in langdurige, structurele en gedegen ondersteuning."

Inspanningen voor branche

"De PSO's zijn per 1 januari 2010 lid van de nieuwe Brancheorganisatie van het openbare bibliotheekwerk. Zij zijn bereid de nodige inspanningen te leveren voor een goed functioneren van deze organisatie. Daarnaast willen zij, samen met de provincies en in overleg met de Brancheorganisatie, in het kader van het Bibliotheekcharter komen tot nauwe afstemming met het beleid van de minister van OCW, dat naar verwachting vooral via het nieuwe Sectorinstituut tot stand zal komen."

Voor meer informatie kan men terecht bij alle PSO-directeuren.

Opinie **Beetje mopperen**

Wim Keizer

Het Nederlandse openbare bibliotheekwerk behoort tot het meest ontwikkelde ter wereld. En we hebben natuurlijk ook het bibliotheekinnovatiefste Bibliotheekcharter, de slimste Stichting Bibliotheek.nl, het slagvaardigste Sectorinstituut en de beste Brancheorganisatie. En dan noem ik nog niet eens NBD/Bibliion en de PSO's. Alle reden dus om tevreden onder de kerstboom te zitten, ware het niet dat ik graag een beetje mag mopperen. Zoals:

- Over de Centrale Catalogus.
- Over het vak van bibliothecaris.
- Over het marktdenken.

Bij deze!

De Centrale Catalogus

Een proces dat sinds het rapport-Calff (de naamgeefster was werkzaam bij de KB en werkt thans bij de UB Leiden) al gaande is betreft het aan elkaar koppelen van OB'en, UB'en en KB. Met de ideeën over en werkzaamheden t.b.v. de Nederlandse Bibliotheek Catalogus wordt dat manifester. Een grote vraag die hierbij rijst, is of het openbare bibliotheekwerk daar onverkort blij mee moet zijn. Het is niet onbegrijpelijk dat UB'en en KB graag een graantje meepikken van de OCW-innovatiegelden. Ook zij zullen hun bestaansrecht moeten blijven bewijzen in een tijdperk waarin Google straks de grootste digitale bibliotheek ter wereld is en uitgevers hun e-books natuurlijk net zo goed kunnen uitlenen als verkopen. Het verschil tussen uitlenen en verkopen is straks nagenoeg nihil. Alleen een kwestie van termijnen en bijbehorende prijzen. Overigens kan hier een kans liggen voor bibliotheken, als schrijvers zelf e-books willen aanbieden en de schakels uitgeverij en boekhandel willen overslaan als die in de ogen van de schrijver te veel van de opbrengsten claimen. Bibliotheken zouden dergelijke e-books na een afspraak met de schrijver kunnen uitlenen en de schrijver rechtstreeks iets als een leenrechtvergoeding kunnen betalen.

Eén centraal aanbod van alles wat OB'en UB'en en KB te bieden hebben (met links naar Worldcat en een hoge score bij zoeken in Google) klinkt goed en is het voor bepaalde doelgroepen ook vast wel, maar de vraag

is voor welke doelgroepen het wel of niet geldt.

Zoals **Rob Pronk** (in *Bibliotheekblad* 18/2009) aangaf heeft het weinig zin en is het waarschijnlijk ook veel te duur alles maar centraal aan te bieden en te laten circuleren. Om te beginnen kijkt 70% van de gebruikers van een openbare bibliotheek nooit in een catalogus. Deze categorie browst tussen de kasten. Nu is er misschien een grote groep niet-gebruikers die onmiddellijk wel van de openbare bibliotheek gebruik zou maken als alles van OB'en, UB'en en KB centraal ontsloten is, maar ik ken niet de omvang van deze doelgroep. Wie wel?

Voor degenen die wel in de catalogus kijken moet toch 80% van de vraag lokaal geleverd kunnen worden (want anders deugt de lokale collectie niet). Van de 20% die overblijft moet toch 80% in het provinciale netwerk kunnen worden opgelost, anders deugen de provinciale collectieafspraken en de provinciale collectie niet. Van wat niet provinciaal opgelost kan worden, moet toch 80% door de WSF-bibliotheken (thans Plusbibliotheken) kunnen worden opgelost. De rest - een piepklein percentage - kan buiten het OB-circuit gevonden worden, bij de KB, UB'en of waar dan ook. De vraag is dan of het wel nodig en zinvol is voor al die vragen, van kinderen tot wetenschappers, één centrale ontsluiting te maken, met de garantie op supersnelle levering. Zijn verwijzingen – wat mij betreft wel met *single sign on* - niet voldoende en goedkoper? Hoe dan ook hoop ik dat OCW en Sectorinstituut niet bezig zijn overheids-gelden te verspillen aan prachtige ICT-oplossingen voor problemen die nauwelijks door (potentiële) bibliotheekgebruikers als zodanig ervaren worden. Is er wel een kosten-baten-analyse gemaakt?

Vak van bibliothecaris weg?

Wat mij, bij de ongetwijfeld vele goede bedoelingen en nagestreefde resultaten, tegenstaat in de officiële bibliotheekinnovatie met OCW-gelden is de verregaande bemoeienis van ambtenaren en organisatieadviseurs met het bibliotheekvak. Maar dat ligt ook aan de bibliothecarissen. Vergeleken met veel andere beroepen was het vak van bibliothecaris altijd al zwak, als je kijkt naar kenmerken die je kunt hangen aan een duidelijk vak: beroepsopleiding, een set van specifieke kennis en vaardigheden die niet makkelijk te verwerven en onderhouden is, een beroepsorganisatie, een professioneel statuut, beroepstrots, beroepseer, een flink salaris binnen de beroepskolom, dus los van

het management. Maar in plaats van sterker lijkt het vak wel zwakker te worden, het gaat echt "van vak naar baan". We laten ons door ambtenaren en organisatieadviseurs – nogmaals met de beste bedoelingen – vertellen hoe het allemaal moet.

Wat er ook aan bijdraagt is dat je manager moet worden, wil je in de openbare bibliotheekbranche een beetje aardig inkomen verdienen. Maar daarmee sta je meestal veel verder van de inhoud af. Ondertussen zijn managers wel op alle fronten de dominante partij in de branche en de voornaamste gesprekspartner van de adviseurs geworden. Ook dat laten bibliothecarissen zich zonder veel tegenspel aanleunen.

Ik vind het goudklompjesproject een *sympathiek* project, waar je natuurlijk heel makkelijk lacherig van kunt worden, gezien de soms fröbelachtige resultaten, maar ten diepste was en is het een poging om bibliothecarissen weer wat beroepstrots bij te brengen en om te laten zien dat echte vernieuwing van onderaf uit de beroepsgroep zou moeten komen. Dat neemt niet weg dat er ook focus nodig is en dat innovatieve ideeën omgezet moeten worden in aansprekende dienstverlening. Maar de grote vraag is en blijft of er zich in het digitale tijdperk nog een vernieuwd vak bibliothecaris gaat vormen of dat het vak wegens overbodigheid uitgestorven raakt. Gaat het bibliotheekwerk helemaal over in handen van ICT'ers, marketingdeskundigen en organisatieadviseurs?

Raster van marktdenken

Een *datawarehouse* kan straks tal van klantgegevens leveren en daar kunnen mooie dingen mee gedaan worden. Maar voor wie geldt dat eigenlijk precies? Zelf zit ik, als ik een boek koop of leen, helemaal niet te wachten op tips over *meer van dezelfde boeken* of op recensies van *amateurs*. Ik hoop zelfs dat me dat allemaal bespaard kan blijven, het is zonde van m'n kostbare tijd. Ik zoek zelf wel uit wat ik wil lezen. En ik hoor dat mensen om mij heen er ook zo over denken. Ook hier zou ik graag eens een kosten-baten-analyse willen zien.

2010 is behalve het jaar van het datawarehouse ook het jaar van de retailmarketing. Na afloop van een BOZH-vergadering waar we presentaties hadden gekregen over marketing in en voor bibliotheken en de gebruikers steevast *klanten* genoemd werden, rees de vraag of leerlingen van een school eigenlijk

wel klanten van die school zijn. Men vond van niet (of in elk geval niet uitsluitend). Zijn gebruikers van een bibliotheek alleen maar klanten van die bibliotheek? En waarom subsidieert de overheid dan eigenlijk nog? Heeft marketing voor non-profit-organisaties geen specifieke kenmerken nodig ten opzichte van marketing voor commerciële instellingen? Toevallig de zaterdag erna (5 december) las ik de column van **Johan Schaberg** in het economiekatern van *NRC Handelsblad*. Ik citeer daar met genoeg uit: " 'Markt' is een begrip, een denk-beeld dat zich in onze hoofden heeft genesteld. Denk-beelden zijn veel meer dan ijle verzinsels die verder niets betekenen. Het zijn rasters waar-doorheen we de dingen om ons heen bekijken, ordenen en proberen te begrijpen. Als we ze begrepen hebben, gaan we ermee aan de slag, en zo sturen ze ons gedrag. 'Markt' is de laatste jaren oppermachtig geworden en heeft veel andere denkbeelden overwoekerd. Bijna alles om ons heen zijn we gaan duiden volgens dat raster. En als je alles als markt behandelt, wordt het dat ook."

Schaberg introduceert in z'n column het woord "meme" als begrip voor denk-beeld: " 'De markt' kost geen levens, althans niet zichtbaar binnen ons blikveld, maar het is wel een agressieve meme die hele levensterreinen usurpeert en andere, mildere memen wegdrukt. Want een zorginstelling - het woord alleen al, vroeger heette dat een bejaardenhuis en nog eerder bleven opa en oma gewoon onder een dak wonen met hun kinderen en kleinkinderen - is geen leverancier van 'het product zorg'. Een school is meer dan een leverancier van onderwijs, en een gezin iets anders dan een producent van opvoedingsdiensten."

"Er is een andere, waardevolle maar oude en bijgevolg misschien minder weerbare meme, die door het geweld van de markt het ravijn in gebulldozerd dreigt te worden. Het is de meme die de samenleving niet ziet als markt, maar als woning of huishouden. Het Griekse woord is oikos, waarvan onze begrippen economie en ecologie zijn afgeleid. Zo schreef de Athener Xenophon al in de vijfde eeuw voor Christus zijn handboek voor landgoedbeheer, *Oikonomikos*. In onze tijd is de Rotterdamse hoogleraar Arjo Klamer een van de pleitbezorgers van het oikosmodel.

Als econoom probeert hij de economische wetenschap weer bij zijn wortels te brengen." "We hebben jarenlang geleefd met het waarnemingsraster van de markt voor onze ogen. Het heeft ons veel gebracht, maar het is een concept dat tegen zijn bruikbaarheidsgrenzen aanloopt en zelfs schade begint aan te richten. Op een aantal terreinen kunnen we rustig doorgaan met de markt-meme; op andere gebieden valt er veel te winnen door de oikosmeme in ere te herstellen. Voor familiebedrijven is het vaak een vanzelfsprekend model, en veel beursgenoteerde ondernemingen zouden gebaat zijn bij wat meer huisvaderlijk bestuur. En zorginstellingen mogen weer een tehuis worden, met bewoners in plaats van klanten, en een bestuursvoorzitter als heer des huizes."

Colofon

De Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk is een uitgave van de volgende 9 organisaties: Biblionet Drenthe, Biblioservice Gelderland, Servicecentrum Flevolandse Bibliotheken (SFB), BibliotheekService Centrum Utrecht (BiSC), ProBiblio (Noord- en Zuid-Holland), Zeeuwse Bibliotheek, Cubiss (Noord-Brabant), Bibliotheekhuis Limburg en Vereniging Netwerk van Directeuren (NvD)

De relatie tussen deze 9 organisaties en de redacteur is geregeld in een redactiestatuut.

De Nieuwsbrieven zijn digitaal ontsloten op de website van de Vereniging Netwerk van Directeuren, www.directeuren.net.

Feiten en opinies

"Comment is free, but facts are sacred".

De feiten zijn de feiten. Die behoren zo correct mogelijk te worden weergegeven. Daar mag u de redacteur op aanspreken.

Opinies, van wie dan ook, zijn maar opinies, maar wel beter naarmate ze meer op feiten steunen of althans niet met de bekende feiten in tegenspraak zijn.

Opinies mag u aanvechten. Graag zelfs. De bibliotheekvernieuwing verdient discussie in het openbaar. Reacties worden geplaatst als voornaam, achternaam en (indien aanwezig) functie vermeld worden. Ze kunnen worden gemaïld aan wkeizer@soobbozh.nl.